

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Hermanni Conringii De Pace Civili Inter Imperii Ordines Religione Dissidentes Perpetuo Conservanda Libri Duo

Conring, Hermann

Francofurti ; Lipsiae ; Wittebergae, 1680

Caput VII. Etsi tempore constitutae Pacis superfuisset Papae aliquod jus,
tamen Reipublicae Germanicae fuisse integrum ita constituere prout
factum est.

urn:nbn:de:hbz:466:1-9585

xime consequentibus: ut heic illa repetere, nihil attineat.

CAPUT VII.

Et si tempore constituta Pacis superfuisset Papa aliquod jus, tamen Reipublica Germanica fuisse integrum ita constituere prout factum est.

Quin igitur Papa, antequam Pax constitueretur, jura quæ Pacis pacto sibi subducta conqueritur jam perdiderit, ac proinde licuisse Germanicæ Reipublicæ de iis ex usu suo constituere, non est quod dubitemus. Fac nihilominus tamen illa fuisse adhuc integra; eo non obstante fas fuisse, jura illa Papalia Protestantibus concedere, jam itidem patebit, & quidem quatuor de causis.

Earum *PRIMA* est, quod liceat, summa exigente necessitate, rem alienam, præsertim si illa minoris sit momenti quam est illa cujus extrema necessitas urget, in tuos usus vertere. Et sane hoc quidem docent præclari etiam Theologi ipsiusmet Pontificiæ partis, ne aliis laudandis teram tempus: quorum videlicet illa unanimes est sententia, in gravissima necessitate reviviscere jus Pristinum utendi rebus, tanquam si illæ communes mansissent nulla proprietate singulorum instituta. Huc utiq; pertinent quæ disputantur à Thoma 2.2.q. 66. art. 7.

Cajetano aliisque omnibus Thomæ Commentatoribus ad l. cit. Adriano *Quodlib. 1. art. 2.* Dominico Soto *de Justitia & Jure l. 5. quest. 3. art. 4.* Lessio *de Justitia & Jure l. 2. cap. 12. dub. 12.* ut & à Covarruvia *cap. peccatum p. 2. s. 1.* Nec excipi ab hac regula universalibona quæ Ecclesiastica dicuntur, sed etiam illa necessitatis tempore omnibus effici communia, seorsim præclare demonstravit Castrensis *consilio 415. In factò presentì. n. 2.* Jam vero eam fuisse necessitatem Ecclesiæ Romano-Catholicæ in Germaniâ, ut, nisi cessione facta Papalium jurium quorundam, non potuerit illa servari, in propatulo est. Etiam si igitur isthæc jura neutiquam aliâs fuissent obnoxia Reipublicæ Germanicæ, tamen licuit illa vertere in Germaniæ commodum. Atq; adeo isthuc versa esse, non potest merito Papa conqueri, sed querela illius omnis est iniqva. Conquerenti sane haud injuria fere dixeris id quod olim Ambrosius: *Esurientium panis est quem tu detines: nudorum indumentum est quod tu recludis: miserorum redemptio & absolutio est quam tu in terra defodis.*

III *ALTE RA* causa est, quod Respublica Germanica in omnia de quibus Papa conqueritur summum five eminentem habeat dominium, quamvis sint privata possessionis, & ex parte juris fuerint Pontificii. Enimvero habere rempublicam quamvis jus
etiam

etiam de privatis civium bonis ex usu publico constituendi, atque adeo, si postulet extrema necessitas etiam illa alienandi, non in controversiam nunc vocabo, sed quasi jam certum & prudentioribus notum tenebo. Et vero alienum ab instituto fuerit illud hoc loco velle probare: præsertim cum hoc abunde agatur in Politicis. Non autem difficile etiam est perspectu, omnia illa, quæ Papa dolet, Majestatis Germanicæ legibus obnoxia esse. Ad duas enim classes omnia commode retuleris, *ad religionem* scilicet ipsam, & *ad bona*, quæ quod in possessione quondam fuerint sive Papæ sive aliarum Ecclesiasticarum personarum, mos est Ecclesiastica appellare, et si hoc nomen illa demum mereantur sine quibus Ecclesiæ sacra haberi nequeant, cum reliqua sint Ecclesiasticorum potius quam Ecclesiastica. *Primæ* classis est libertas *Protestantibus* permessa, vel ut Innocentius loquitur *Hereticis Augustanæ Confessionis liberum suæ hæreseos exercitium in plerisque locis permissum*. Ad *secundam* classem merito retuleris quicquid est reliquum. Præter enim illa quæ diserte appellantur Bona Ecclesiastica, reapse huc unice pertinent 1. Hæreticorum admissio ad publica munia, Archiepiscopatus, Episcopatus, Preces primarias aliasque dignitates & beneficia Ecclesiastica: 2. Papali Curia subducta, Annatæ, jura Pallii, Confirmationes, Men-

ses Papales, Reservationes in bonis Ecclesiasticis eorum qui Augustanam Confessionem sectantur
 3. Confirmationes electionum aut postulationum Episcoporum Prælatorumque Augustanæ Confessionis, potestati seculari attributæ: 4. Archiepiscopatus, Episcopatus, Monasteria, Præposituræ, Balliviæ, Commendæ, Canonicatus, & alia beneficia ac bona Ecclesiastica Principibus hæreticis in feudum perpetuum sub dignitatis secularis titulo concessa: ac 5. deniq; institutus Octavus Electoratus in Caroli Ludovici hæretici Principis favorem. Quamvis sane diversa vocabula heic audiantur, omnibus tamen illis non nisi bona significantur: nec alia reapse est Papæ querela, quam quod sub illis nominibus variis latitantia pingvia patrimonia, sibi suæque parti subducta, Protestantibus vel in solidum sint data vel facta communia.

Jam vero quod *Religionem* quidem attinet, an Protestantium sacra sint hæretica nec ne, non aggressa est Germaniæ Respublica per Pacem definire. Sit hoc commissum Papæ Romano, si ita nunc libet. Multo minus pacis aliquo pacto sacra illa cuiquam laudata sunt. Quod enim à civili infamia eorum cultores Pax liberavit, hoc sanè non est per se laudare. Nec enim religionis veritatem prudens quisquam & pius Numinis cultor secularibus honoribus & opibus æstimat: nec fas est homines
 talibus

talibus illicitis in assensum trahere. A Christianis hoc alienissimum esse debet. Aurea certe Ecclesie ætas ab injuriarum tolerantia potius augmentum suum exspectavit. Quod Romana Ecclesia aliis nunc vivat moribus, id argumento est illam plurimum ab antiquis & rectis vere Catholicæ Ecclesie institutis dissidere. Cum nihil itaque in laudem Protestantium *ἡσυχίας* Pace sit constitutum, & Ecclesia isthæc non obtent quo minus hæresis titulo illa infametur, certe hæcenus nihil Pace actum est, quo de jure possit Papa conqveri, quamvis fuerit infallibilis Fidei & morum definitor à Deo constitutus. Cæterum an impune sacra aliqua tolerari in republica debeant nec ne, aut num, alicujus *ἡσυχίας* cultores civilibus debeant beneficiis nec ne gaudere; hoc verò dispicere & ordinare est solius civilis potestatis. Primis certe sex seculis Christianis amplius Papæ Romani ea de re numquam sunt à quocquam Cæsarum aut Regum vel consulti: nemo Paparum vel verbulo indicavit, hanc quoque definitionem sui muneris esse. Imò verò ante Gregorium VII, sacre monarchie Papalis conditorem primarium, non soliti sunt Papæ ejusmodi quid nisi arcano voto, & procul diris, sibi arrogare. Itaque dum Protestantium sacris data est libertas, saltem in eo non excessit Respublica Germanica illos juris limites qui sunt communes omni reipublicæ: nec invola-

VIC

vit in jus aliquod Papale. Ac proinde hæctenus fanè non potuit jure conqveri Papa, quasi Germaniæ Proceres falcem miserint in alienam messem.

Multo minùs obtendere Pontifex merito potest; nulla ratione fas esse, hæreticis sacris libertatem in republica concedere. Certe non hoc nos docet vel nativa intellectus nostri vis, vel divina revelatio, vel prisca Ecclesiæ consuetudo: sed plane alia hinc discere est. Quod hoc loco prolixè ostendere non patitur institutum, quia tota hæc opera alteri labori relicta est expedienda. Scimus quidem Romanam Curiam Bullis suis vehementer in hæreticos quosque fulminare: sed vitio illas ita edi, notum est ipsis maxime Catholicis prudentioribus. Qui hanc mentem suam nec dissimulant, dum annuis Bullis Cœnæ quæ appellantur, præ aliis autem illæ in Hæreticos sæviunt, non tantum in Germania, sed etiam alibi vim auctoritatemque detrahunt. Auctor doctissimi libelli *de Jure Belgarum circa Bullarum Pontificiarum receptionem* ita loquitur pag. 38: *Septemvir Moguntinus, et si ratione Ecclesiastica dignitatis, qua fulget, Romano Pontifici subiectus, Bullam tamen Cœnæ Domini in ditionem suam admittere recusavit, quod Paci Germanicæ, atque adeo Religioni Catholicæ, secundum temporis illius statum, detrimentum inde metueret. Quod & à Republica Veneta factum fuisse, ex Annalibus*
ejus

ejus a vi confirmatur. Qua in re Hispania & Gallia Reges exemplo eis præverant, multis de causis ea constitutione finibus suis exclusa. Et Belgæ quidem tantum abest, ut fulminibus istis quæ Bulla Cœnæ tam confertim vibrat, se afflari existiment, aut fulguratione ejus terreantur, ut Concilia Regia nec mentionem illius fieri in judiciis sustineant, multæ tatis subinde causidicis, qui allegare Bullam & auctoritate ejus causam suam fulcire ausi essent. Hæc ille. Qui ita vero Bullas illas solenniissimas æstimant, hi profecto sibi haud persuaserunt, voces Papæ de hæreticis tollendis esse voces Vicedei, quibus adversari sit nefas; sed credunt potius, quemadmodum in republicâ tractandi sint hæretici, id sui muneris esse ex usu reipublicæ constituere.

Quandoquidem vero illa quæ de Religione sunt Pacis pactis constituta, summæ potestati Reipublicæ Germanicæ definire competiit, jam tum veritatem patet, multo magis juris Reipublicæ fuisse de *BONIS* disponere. In Religionem videlicet obtentui Papæ est divinitus S. Petro injuncta, & in se Petri successorem translata, pascendarum Christi ovium cura: at de bonis verbum divinum nullum est quod vel in speciem queat adferri. Bene Bernhardus *l. 4. cap. 2. ad Eugenium: Evangelizare pascere est. Fac opus Evangelistæ & Pastoris opus implesti.* Ad sacram pascionem utique bona

Mm

nihil

nihil faciunt. Nec enim sacer Pastor alit oves suas aliter quam solis spiritualibus. Sicut nempe Christus est *Pastor animarum*, ut scribit S. Petrus. *1. Ep. 2, 2.* S. Paulus Ephes. *4, 2 Pastores doctoribus* jungit ut ejusdem Officii. Recte S. Ambrosius: *Qui sine auro misit Apostolos, & Ecclesias sine auro congregavit. Aurum Ecclesia habet, non ut seruet sed ut erogat & subveniat in necessitatibus. Aurum sacramenta non quarunt; neque auro placent quæ auro non emuntur.* Sulpitius Severus non dubitavit profiteri: *auro non strui Ecclesiam sed destrui.* In bona igitur, qualia etiam cumque fuerint, nihil est divini quidem juris, quod Papa habeat. Si quid habet ergo, id omne humanis institutis ac legibus nititur, & iis unice est definiendum. Et sane in universum nihil est verius illis S. Augustini: quæ proinde vi veritatis ab ipsomet Gratiano *dist. 8.* in Decretum sunt translata, & hactenus accensita scitis ipsiusmet Juris Pontificii. *Unde quisque possidet quod possidet? nonne jure humano? Nam jure divino Domini est terra & plenitudo ejus. Pauperes & divites Deus de uno limo fecit, & pauperes & divites una terra supportat. Jure tamen, dicis, hæc villa mea est, hæc domus mea, hic servus meus est. Jure ergo humano: jure Imperatorum. Quare? Quia ipsa humana jura per Imperatores & Reges sæculi Deus distribuit generi huma-*

humano. *Dicis? Quid mihi & Imperatori? Secundum jus ipsius possides terrena. Tolle jura Imperatorum: & quis audet dicere, Mea est villa, aut meus ille servus, aut domus hac mea est?* Igitur quænam jura competant Papæ nec ne, hoc profecto illis legibus & illis institutis, quæ & reliquis mortalibus sunt communia, par est æstimare. Multò magis ad illam normam communem exigendum est quicquid est reliquum Ecclesiasticarum possessionum: quippe quarum conditio non est melior iis quæ ab ipsomet Papa possidentur. Omnium videlicet eadem est ratio. Omnia suspensa sunt ab humanis pactis, contractibus, donationibus, concessionibus. Inde unice pretium eorum est existimandum.

Jam verò quod præcipua quidem Ecclesiasticorum bona per Germaniam attinet, illa utique citra controversiam subjecta sunt summæ Imperii potestati, utpote cum sint Imperii feuda. Hoc sane de Principatibus, Comitatus, Baronis, aliisque optimis patrimoniis quibus Ecclesiastici fruuntur, notissimum est. In hoc autem ordine sunt potissima bona Archiepiscopatum, Episcopatum, Monasteriorum, Collegiorum, aliorumque Corporum quæ Ecclesiastico nomine celebrantur.

Sed & in universum utique certum est, omnes Ecclesiasticas possessiones sive mobilium sive im-

mobiliùm rerum, fuisse antehac in aliorum Imperii civium potestate. Civium autem singulorum bona nequeunt profecto exire summo sive eminentissimo Reipublicæ dominio, nisi auctoritate eorum quos penes est τὸ κέρριον sive majestas. Nec verò ipsi donatores, aut in universum concessores, illorum bonorum, potuerunt in Ecclesiasticos transferre quidquam quod suum non fuerat: ac subinde omnes translationes factæ sunt salvo jure tertii, hoc est ipsiusmet Reipublicæ summo dominio salvo. Si quid igitur illorum bonorum immediate Reipublicæ jurisdictione est solutum, illa libertas à Cæsaris Ordinumque (hos enim penes Germanici Imperii summa sive majestas est) communi consensu impetrata sit, necessum est. At nihil omnino sive immobilis sive mobilis rei, per universam Germaniam, consensu ejusmodi libertatem, illam est consequutum. Hactenus sanè non est cuiquam visa ejusmodi concessio. Si quæ facta est, produci in lucem debet. Affirmantibus utique incumbit onus probandi. Interim præsumendum profecto est sine discrimine de omnibus, omnia Germaniæ quamvis sacra bona Cæsaris summæ potestati subijci: atque adeo hic quoque habere locum illud Hugonis de S. Victore: *omnia quæ vitam terrenam spectant subjecta sunt terrenæ potestati.*

C 2 te portentis opinionum & quæ rebus publicis

cis evertendis natæ, annumerandæ sunt illæ sententiæ: omnia Ecclesiasticorum bona jure divino exempta esse Rerumpublicarum jurisdictioni, & summum eorum dominium esse vel penes ipsum Christum vel ejus Vicarium Pontificem. Nisi malis cum Caramuele *Pacis Licitæ n. 42.* mitius pronunciare: *sententiam, quæ bona Ecclesiastica proprietatis titulo Christo Domino qua homini subicit, piam non tamen doctam esse; quæ Pontifici, omni carere fundamento, tamen si autoribus & invidia non careat.* Qui recte etiam *n. 8.* scribit: *Ecclesiastici habent in bonis Ecclesiasticis tantum jus quantum seculares transmiserunt, quantum indulserunt Principes & Imperator. At teste D. Paulo, nec illi nec isti habent auctoritatem ad destructionem sed ad ædificationem. Ergo nullam voluerunt imo nec potuerunt donationem validam, facere, quæ Ecclesiæ aut Imperii destructionem inferret.* Alibi prolixius argumentum hoc prosequimur.

Quoniam igitur omnia bona Ecclesiastica quæ dicuntur Germaniæ, non minus atque alia quæque privatorum civium, subjaceant summæ potestati Cæsaris & Ordinum Imperii, hæc vero, quandoque postulat reipublicæ necessitas, in communitatem recipi, donari, alienari salutis publicæ causa jure queant: consequens profecto est, licuisse

Cæsari & Ordinibus omnia illa bona, quorum meminit Declaratio, usurpare, quemadmodum salus Germaniæ iussit. Ac proinde, cum illa iusserit transferre isthæc in Evangelicos, jure factam à Cæsare atque Ordinibus translationem istam, nec competere Papæ conquerendi vel protestandi aliquam justam facultatem.

Et vero non demum soli Ferdinando tertio Augusto nostro Imperatori cum aliis Imperii Catholicis Ordinibus, sed etiam antehac ipsimet Ferdinando secundo, κατ'ολικὸς ἔγωγε utique Principi, (ne de Carolo V aliisque Cæsaribus nostris maximis dicam) non fuisse creditum, quod de Ecclesiasticis Germaniæ bonis aliquid definiendi potestas haud competat Imperatori; liquido utique ostendit, dum anno vicesimo nono sola sua auctoritate, nulla autem Papali fretus, restitutionem bonorum istorum Edicto publico mandavit. Imo quantumvis postea Jesuitæ, qui plurimum valebant in Cæsaris conscientiam, proprii commodi causa, hoc ipso læsa esse Romanæ curiæ jura haud dubitaverint affirmare, & voluerint hoc pio etiam illi Imperatori persuadere, non tamen mutari Edictum aut sententiam passus est. Res omnis quemadmodum gesta sit liquidum faciunt documenta, quæ referuntur in *Astro in extincto*, *Actione Perduellionis* aliisque publicatis libris. Jam verò, quod antehac quoque

que non repugnare Catholicæ; Ecclesiæ dogmatibus est visum, illud ne nunc quidem displicere cuiquam merito oportet, saltem non ob Innocentii hanc inanem Bullam. Et verò etiam hoc cum primis meretur notari, quod cum Ferdinandus ille Augustus Imperator Edicti istius promulgandi consilium Papæ Urbano significasset, hinc Apostolica benedictione animum illum approbaverit, idemque repetierit edicto jam publicato: ceu testantur Papales literæ, quas exhibuit sine *Astri inextincti* Romanus Hajus. Quamquam post Curiam in alias sententias recidisse, haud negaverim.

Igitur non *Primum* duntaxat sed *Alterum* quoque eorum quæ jam protulimus, plusquam satis evincit quod demonstrandum suscepimus. Ad dem³ nihilominus in majorem ejus confirmationem etiam TERTIUM argumentum: non nisi paucis tamen, quia justam prolixitatem non patitur hic locus. Est autem illud: *Saltim potissima illorum bonorum, quæ adhuc supersunt Pontifici in Germania, licet illi eripere nullâ quamvis urgente necessitate, Ergo multo magis fas fuit illi eripere ea ob summam rei publicæ necessitatem atque Evangelicis concedere.* Consequentia non indiget probatione. Sed Antecedens liquet ex eo, quia isthæc omnia Papalis Curia per summam injuriam sibi initio comparavit, & hætenus retinet vi duntaxat
trans

transactionis cum Natione Germanica initæ: illam vero Papalis Curia nunquam hæctenus defuit violare, atque adeo pridem illam quantum in sese est reddidit irritam. Unde consequens est, non minus etiam pridem licuisse Nationi Germanicæ illam transactionem tollere. Hoc factò autem corruunt utique ultrò omnia, quæ Papæ vigore illius transactionis hæctenus adhuc possident.

Non est necessum hoc loco probationem illius Antecedentis instituere, quoniam plusquam satis est illa peti potest ex illa *Exercitatione*, quam de *Constitutione Episcoporum Germania* pridem instituimus; & quidem si attendatur duntaxat ad illa, quæ ibi disputavimus à paragrapho septuagesimo usque ad octogesimum sextum, ut & seorsim paragrapho nonagesimo secundo. Liquido sane hinc apparet; *Confirmationes, Jura Pallii redimendi, Reservationes, Menses Papales, Annatas*, & si quæ sunt his similia, partim per meram vim & tyrannidem Curia Romanæ post seculum quartum decimum in Germania cœpisse, partim in fraudem Concilii Basileensis, quo tyrannis Pontificum prope modum erat everfa, per Concordata quæ vocantur Nationis Germanicæ fuisse quidem constituta; illa autem Concordata perpetuis violationibus à parte Curia usque adeo fuisse irrita reddita, ut pridem licuerit Germanicæ quoque Nationi jugum illud
ini-

iniqvissimum omne excutere, utq; illa tantum quasi precario, illius transactionis vi Romanæ Curia concessa, assertâ pristinâ libertate, sibi atqve adeo Reipublicæ vindicare. Non pertinet quidem ad hanc classem ipsa Archiepiscopalis Pallii nullo pretio empta à Pontificibus collatio: quoniam tamen seculo Christiano octavo demum illa coepit, & quidem opinione illa, quod Pontifici Romano, ut S. Petri successori, jus summum aliquod competat in universam Ecclesiam: id quod ostendimus ejusdem *Exercitationis paragrapho vicesimo sexto*: eaqve opinio sit inanis: merito utiqve potest etiam hoc omne tolli. Quemadmodum omnia quæ divino juri falso tribuuntur, deprehensa illa falsimonia, svapte mole corruunt. Verum etsi heic recte sint instructi Evangelici, quia aliis tamen illa veritas nondum lucet, itaqve hætenus quidem in hujus quoque rei sublationem non omnes forte Imperii Ordines consenserint: etsi reliquum illud jugum vellent excussim. Sed parum refert, quidnam hic aut ille sentiat, satis est jam quidem nobis, quod isthæc omnia summo jure liceat Papis rursim eripere, quamvis illa adhuc sint in eorum possessione.

Accedit huc etiam illud: quod Curia Romana, dum eminens, imo plenum dominium, personarum pariter & bonorum Ecclesiasticorum quæ ap-

Nn

pella-

pellantur sibi arrogat, reapse committat crimen læsæ Majestatis Imperii. Tale autem crimen citra controversiam meretur amissionem etiam aliàs jure possessorum. Id quod utique ad Antecedentis probationem vel solum sufficit.

Cæterum tribus illis postremò licet jure adjungere etiam QVARTUM argumentum de eo, quod Papa Innocentius haud dubitaverit conqveri in sua Bulla hisce verbis: *Plures Archiepiscopatus, Episcopatus, monasteria, prepositura, ballivia, commendæ, canonicatus, & alia beneficia & bona Ecclesiastica, Principibus hæreticis eorumque hæredibus, etiam sublata denominatione Ecclesiastica, in feudum perpetuum sub dignitatis secularis titulo conceduntur.* In hæc omnia scilicet nihil potuit vel prætere Innocentius, præter arrogatam Curia, in omne quod Ecclesiastici boni nomen accepit, Papalem jurisdictionem. Ast vero etsi Curia talem Papis suis arrogavit jurisdictionem, nunquam tamen à Republica Germanica fuit agnita illa & concessa; sed in bona isthæc omnia non minus atque in secularia alia exercuit semper suum imperium, Papalibus prætensionibus spretis, & nunc quoque exercet. Cui rei probandæ satis est exemplum bonorum Hildesheimensis Episcopatus; quæ propter delictum Episcopi & Capituli banno Imperiali à Carolo V fuerunt proscripta ad
secu-

secularium bonorum instar, & concessa in feudum occupantibus. Etsi igitur Romana Curia non desierit in ejusmodi bona prætere suam aliquam sacram jurisdictionem, utique licet Germanicæ reipublicæ, tandem aliquando omne illud alienæ Curia prætesum jus solemni ritu penitus abolere. Quoniam hoc licet autem, consequens omnino est, licuisse Pacis publicæ causâ etiam antehac falsò prætesum illud Papale jus non attendere, aut unius facere flocci.

CAPUT. IIX.

Tribus excitatis dubiis, de summo dominio omnium bonorum sacrorum singulari jure Papæ competente, de injusta sacrorum bonorum in usus profanos translatione, & eorumdem bonorum perpetua alienatione, distincte satisfi.

Nisi vehementer fallimur, perspicuum omnibus jam factum est, id quod probandum susceperam, etsi quæ jura tempore pactæ Pacis Papæ superfuissent, licuisse tamen Imperatori & Ordinibus Imperii, prout pactum est omnia constituere. Non nego tamen, quæ saltim in speciem dubium aliquod moveant, tria in medium adduci posse. Ne quid igitur quæquam bonum & æquum judicem remoretur, etiam illa tollemus.

Nn 2

Horum